

Jouw vak! Jouw imago?!

De docent wiskunde is slim, maar slonzig. Een talentdocent is meestal bazig. Deze stereotypen worden onderzocht door wetenschappers Perry Den Brok en Ruurd Taconis. Ze zoeken docenten die deel willen nemen aan hun onderzoek.

Kent u ze? Die typische leraren van wie je meteen al kunt zien of merken welk vak ze geven? De superslimme leraar wis- of natuurkunde met zijn wat slonzige kleding, die met zijn abstracte uitleg al snel niet meer te volgen is. De talentdocent die van de eerste tot de laatste minuut de touwtjes van de klas stevig in handen heeft. De docent filosofie die in sandalen en geitenwolven sokken gehuld probeert belangrijke waarden en normen bij te brengen en vooral wil dat leerlingen zeggen wat ze er zelf van vinden.

Natuurlijk kloppen deze beschrijvingen vaak niet. Het zijn ten slotte stereotypen, misschien zelfs vooroordelen. Toch zijn het wel beelden die bij veel leerlingen herkenning oproepen. Maar... bepaalt het vak dat je als docent geeft alleen zo'n stereotiep beeld, of bepaalt het ook hoe je werkelijk met de leerlingen omgaat? Klopt het inderdaad dat de docenten van de maatschappijvakken meer met de leerlingen bezig zouden zijn, en docenten van de bèta en techniekvakken veel meer met hun vak, en dus veel afstandelijker zijn naar de leerlingen? In hoeverre bepaalt het vak eigenlijk het pedagogisch klimaat in de klas? En wat zeggen leerlingen en docenten daar zelf over?

Bèta docenten ontevreden

Onderzoekers van de Lerarenopleiding van de Eindhoven School of Education, een samenwerking tussen de Technische Universiteit en Fontys Hogescholen, zijn op basis van bestaande gegevens nagegaan of leerlingen van docenten van de bètavakken nu inderdaad een ander beeld hebben van hoe docenten met hen omgaan, in vergelijking met docenten van andere vakken. En of bèta docenten zelf een ander beeld hebben van hoe ze met de leerlingen omgaan.

Uit de gegevens blijkt dat leerlingen van de bèta vakken vinden dat ze een minder goed contact hebben met hun docenten als

je dat vergelijkt met leerlingen van docenten die andere vakken geven. Dat zit hem volgens leerlingen vooral in het vaker corrigeren door bèta docenten, maar ook doordat hun docenten vaker ontevreden lijken en wat strenger zijn. Het is interessant om te zien dat de mening van de leerlingen wordt bevestigd door de docenten zelf. Ook docenten van de bèta vakken vinden namelijk dat ze minder goed contact met de leerlingen hebben dan dat docenten van de andere vakken dat vinden. Ook bij hen komt dat door een grotere ontevredenheid over het gedrag en de prestaties van de leerlingen.

Sommige docenten menen dat de inzichten binnen het eigen vak een min of meer absolute geldigheid hebben

Aan docenten is ook gevraagd hoe zij graag met hun klas zouden willen omgaan. Er zitten nauwelijks verschillen tussen de bèta vakken en de andere vakken in die 'gewenste sfeer'. Bèta docenten zouden iets minder leidend willen zijn dan docenten van de andere vakken en iets meer corrigerend willen zijn.

Actief bij Nederlands

Interessant is dat verschillen in mening over de docent bij verschillende vakken niet alleen zijn gevonden voor de manier waarop de docent met de leerlingen omgaat, maar ook voor ander onderwijsgedrag. Zo is er onderzoek dat laat zien dat docenten wiskunde en natuurkunde door de leerlingen minder duidelijk, meer controlerend en minder activerend worden gevonden dan docenten Nederlands en Engels. Docenten Nederlands werden in die onderzoeken het meest activerend gevonden, docenten

wiskunde het minst. Overigens werden er geen verschillen gevonden tussen de vakken in de beelden die docenten over hun eigen gedrag hadden.

Hoewel er dus verschillen tussen vakken zijn gevonden in lesstijl en de manier van omgaan van de leraar met de leerlingen, zijn de overeenkomsten wel veel groter dan de verschillen. Een goede relatie met de leerlingen en activerend onderwijs zijn te vinden bij docenten van alle vakken. Maar hoe je dat precies aanpakt, daarbij speelt je vak wel degelijk een rol! Je vak bepaalt dus mede het beeld dat leerlingen van je lesgedrag hebben, en je gedrag heeft op zijn beurt weer effect op de motivatie, opvattingen over het vak en zelfs de vakken- en profielkeuze van de leerlingen.

Absoluut geldig

Hoe kunnen we de voorgaande uitkomsten nu interpreteren? Het ligt voor de hand dat het gedrag van een docent in een bepaald vak mede wordt bepaald door de onderwijservaringen in dat vak van de vakdocent zelf, en door opvattingen die docenten (en leerlingen) hebben over de aard van het vak. Daarnaast spelen natuurlijk ook de beschikbare methoden en de persoon van de docent een rol. In de klas ontstaat een onderwijsomgeving die op een of andere wijze mede wordt bepaald door de vakcultuur. De vakcultuur bestaat uit opvattingen, overtuigingen, en waarden die typerend zijn voor beoefenaren van dat vak.

Docenten zouden bijvoorbeeld het idee kunnen hebben dat de denk- en werkwijzen binnen het eigen vak van toepassing zijn op

allerlei andere gebieden, een idee dat bijvoorbeeld veel fysici niet vreemd is. Of zelfs dat de inzichten binnen het eigen vak een min of meer absolute geldigheid hebben.

Het zou wel eens zo kunnen zijn dat bètadocenten meer waarde hechten aan de kennis en denkwijzen van hun vak en deze vaker als 'juist' beschouwen, en daarom meer gericht zijn op het overdragen ervan op de leerlingen dan op het toepassen van activerende didactiek. Het lijkt heel voorstelbaar dat een dergelijke houding er aan kan bijdragen dat bèta docenten naar verhouding vaker ontevreden zijn over het gedrag en de prestaties van hun leerlingen en zich uitgenodigd voelen tot een corrigerende benadering.

Als er vanuit de vakcultuur inderdaad een voorkeur zou bestaan voor het individueel en autonoom werken, lijkt het ook niet vreemd dat bèta docenten minder leidend zijn. Natuurlijk moeten we hierbij niet vergeten dat docenten behalve vakman/vrouw juist ook pedagogisch onderlegd zijn, waardoor de verschillen met andere vakken niet heel erg groot kunnen en zullen zijn.

Meedoen aan onderzoek

Om na te gaan of onze veronderstellingen kloppen en om meer te leren begrijpen over de relatie tussen vakcultuur en pedagogisch/didactisch optreden van de docent plannen wij op dit moment vervolgonderzoek. Onderdeel daarvan is een vragenlijst voor leerlingen en docenten met vragen over persoonlijke identificatie van leerlingen met hun docent en opvattingen over het vak. U bent van harte uitgenodigd hieraan deel te nemen door uzelf (en enkele leerlingen) aan te melden als respondent en het instrument PIL (Persoonlijk Interactief Leraarsgedrag) in te vullen op <http://www.CORFstart.nl>!

Perry den Brok, p.j.d.brok@tue.nl en Ruurd Taconis, r.taconis@tue.nl werken bij de Eindhoven School of Education, Technische Universiteit Eindhoven.